

KROATOLOŠKI OGLEDI PROF. DR. SC. TIHOMILA MAŠTROVIĆA

Tihomil Maštrović, Kroatološki ogledi,
Leykam internacional, Zagreb, 2017.

Knjiga *Kroatološki ogledi* već po jedanaesti put dokazom je znanstvenog interesa prof. dr. sc. Tihomila Maštrovića koji se kreće u širokom tematskom rasponu, pretežno u okvirima hrvatske historiografije, s naglaskom na dramsku književnost i povijest kazališta XIX. i prve polovice XX. stoljeća. Rezultati književnopovijesnih, književnokritičkih, kazališnopovijesnih, teatroloških i kulturoloških znanstvenih istraživanja prof. dr. sc. Maštrovića objavljeni su do sada u deset autorskih knjiga, dvadesetak priređenih knjiga, nekoliko stotina znanstvenih i stručnih članaka, tridesetak eseja i književnih prikaza te nekoliko stotina publicističkih članaka. Tako i ovaj put pred sobom imamo niz kroatističkih eseja i rasprava, nastalih s filološkog, književnopovijesnog i književnokritičkog pristupa, a kako su neke od tema obrađene komparativno kroatističkim postupcima ispravno ih je smatrati kroatološkim priložima.

Većina je radova prethodno priopćena na znanstvenim skupovima i potom u odgovarajućoj znanstvenoj formi objavljena (o čemu svjedoči »Bibliografska bilješka« na kraju knjige), a rezultat su rada na pojedinim znanstvenim i stručnim projektima što se ostvaruju u hrvatskim znanstvenim i kulturnim institucijama uz koje prof. dr. sc. Maštrović vezuje svoju radnu i stvaralačku djelatnost.

Knjiga donosi sedamnaest znanstvenih kroatističkih tekstova iz kojih se može mnogo saznati o hrvatskim književnim povjesničarima Ivanu Kukuljeviću Sakcinskom, Đuri Šurminu, Ivi Frangešu i Antunu Barcu, prirodoslovcu Spiridonu Brusini, književnim opusima hrvatskih književnika Milana Begovića, Ante Tresića Pavičića, Nike Andrijaševića i Joje Ricova te austrijske književnice hrvatskoga podrijetla Paule von Preradović, znanstvenim interesima Vjekoslava Maštrovića, Hrvatima iz Gradišća, doderima Hrvata i Čeha te o međunarodnom priznanju hrvatskoga jezika ostvarenom godine 2008. i o zbirci knjiga o Domovinskom ratu Nacionalne

i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, a iznimno je zanimljiv prilog o mehitaristima, armenskom katoličkom redu koji je u svojoj tiskari u Beču u XIX. i XX. stoljeću tiskao nekoliko stotina hrvatskih knjiga. Njihovoj djelatnosti prof. dr. sc. Maštrović u knjizi pridaje posebnu pozornost, a kako se iznose važni podatci za područje Like ovom ih prigodom valja istaknuti.

Opća retrospektivna bibliografija *Croatica Mechitaristica* popis je hrvatskih publikacija tiskanih u Tiskari Kongregacije mehitarista u Beču, koja djeluje od 1811. godine. Premda je tijekom XIX. i XX. stoljeća u Mehitarističkoj tiskari u Beču objavljeno 239 hrvatskih publikacija, što na hrvatskome što na drugim jezicima, djelovanje te tiskare u hrvatskoj stručnoj i znanstvenoj javnosti uglavnom je ostalo malo poznato. U Mehitarističkoj tiskari objavljene su hrvatske knjige iz brojnih područja društvenih, humanističkih i prirodnih znanosti, a tu su tijekom XIX. stoljeću svoja djela objavili i brojni ugledni hrvatski pisci.

Posebna pozornost u ovom prilogu dana je bogatoj korespondenciji Nikole Maštrovića i mehitarista i podatku o tiskanju knjige o Otočcu čime se baca novo svjetlo na lički dio Hrvatske u kojem je u to doba bujao kulturni život, a o čemu šira javnost gotovo ništa nije znala. General Nikola Maštrović¹ nije rodom Otočanin, ali je svojim životom i djelovanjem postigao tu slavu da ga je narod otočki prozvao ocem u znak velikog uvažavanja i zahvale za sve ono što je učinio za njih. Maštrović je boravio u Otočcu od 1843. u službi cara, a na mjestu pukovnika tadašnje Četvrte hrvatske regimente². U to vrijeme bila je to velika čast, ali i vlast jer je pukovnik na svom području imao gotovo cjelokupnu civilnu i vojnu vlast. Danas regimenta obuhvaća pojmovno postrojbu kao skupinu vojnika, a tada je označavala teritorij pa se Otočka regimenta

1 Tihimil Maštrović priređivač je knjige *General Nikola Maštrović. Život i djelo jednog hrvatskog časnika* izdane u Zagrebu 1996. godine.

2 Djelo *Otočaner Regiments Geschichte* objavljeno u Trstu 1855. godine (*Povijest Otočke pukovnije*, Zagreb – Otočac, 2010., prijevod) kapitalno je djelo Franza Bacha koje se odnosi na vrijeme Vojne krajine. Bach daje cjelovit kronološki povijesni pregled Otočke pukovnije u rasponu od 100 godina. »Pukovnik Nikola Maštrović učinio je vrlo mnogo«, napisao je Bach nabrajajući sva Maštrovićeva dobra djela učinjena za ljude ovoga kraja završavajući izvješće rečenicom: »Također, darovao je i katoličkim i pravoslavnim crkvama u pukovniji misna ruha, kaleže i ostali crkveni pribor.« (Franz Bach, *Povijest Otočke pukovnije*, Zagreb – Otočac, 2010., str. 177-178.)

protezala od Ogulinske regimente, Primorja pa na istoku do bosanske granice. Maštrović je uz to što je uvodio red u vojne, političke i kaznene administrativne poslove u regimenti brinuo i o duhovnom i gospodarskom razvitku područja Gacke i Krbave, dijela Like i Podgorja. Shvativši da su ceste važne zbog podizanja kvalitete života graničara i lokalnog stanovništva dao je sagraditi ili temeljno popraviti one od Senja do Plitvičkih jezera, od Sv. Jurja do Otočca, Perušića i Vrhovina, a uz put je brinuo o vodenim tokovima, gospodarenju šumama i katoličkim crkvama na području Otočke regimente. Svojim vlastitim novcem ili zahvaljujući bogatim vezama i poznanstvima koje je imao u Beču dao je obnoviti zapuštene crkve i opskrbiti ih nužnim crkvenim inventarom ili se zauzimao za podizanje crkava tamo gdje ih nije bilo (valja spomenuti katoličku crkvu u Priboju kraj Plitvičkih jezera od koje danas postoje samo ruševine). Maštrović je po obrazovanju bio inženjer niskogradnje specijaliziran za ceste i vodotokove pa i ne čudi podatak da je projektirao hidrotehničke zahvate na Krbavskome polju i da je otvorio kanal kojim je rijeka Gacka odlazila prema Švici čime je spriječio poplave. Svoju socijalnu i humanitarnu osjetljivost iskazao je boreći se protiv gladi i neimaštine kupujući žito vlastitim novcem ili pak pomažući obiteljima koje je pogodila kakva nevolja i upravo je zbog svog dobročinstva prozvan »ocem kraja«. Tiskao je čak i knjigu 1845. moralnoga, etičkoga i vjerskoga sadržaja *Knjiga gospodina oberstara Maštrovića svojem Otočanom*. Knjiga je napisana uglavnom protiv laži i krive prisege s ciljem da čudoredno odgaja pučanstvo Otočke pukovnije³. Knjigu je lektorirao Ljudevit Gaj i iz njegova je ureda otišla direktno na tiskanje u Beč (tiskana je u 2000 primjeraka). Prof. dr. sc. Maštrović ističe da korespondencija Nikole Mašrovića otkriva mnoge važne činjenice za kulturnu povijest Otočca i cijele Like. No, bez dvojbe najvažniji

3 Njegovi moralni i kršćanski stavovi i savjeti aktualni su još i danas, primjerice kada se osvrće na laž Maštrović piše: »kad laž govorite, vi onda niste više sinovi božji nego sinovi djavolski! Zapamtite to, i postarajte se, te se po tome vladajte. (...) laž takva škodi lašcu, budući u njemu umertvi ili ubija ljubav istine, škodi čovječanskom društvu, jer podkapa mir, sigurnost i ljudsku sreću (...).« Krivokletniku poručuje: »Jao tebi! Akoprem ti duša nepravdu i gerdobu tvoju pred oči stavlja, i ti spokoren svu škodu, koju si krivom prisegom uzrokovao, ponapraviti nastojiš! Zaludu! Ti si dušu tvoju odveć ranio, ar da nebis bolest uvek ćutiti morao. Samo miloserdni Bog tebi se još smilovati može.«

je, i ravan senzaciji, podatak da je početkom 1844. godine Nikola Maštrović u Otočcu organizirao kazališni život. Tako nadbiskupu Azarijanu 12. ožujka piše iz Otočca da je kao čarobnim štapićem u šest dana ovdje osnovao malo kazalište koga se ne bi stidjeli ni drugi oblasni gradovi, skupio diletantsku družinu i već upriličio dvije komične predstave. Iz pisma doznajemo i s kojim je predstavama započela svoje djelovanje mala Otočka kazališna družina. Bila je to vesela igra popularnoga austrijskog dramatičara Augusta Kotzebuea *Tri otca najedanput* na njemačkom, te predstava *Drvodjelja iz Petrograda iliti Kočijaš Petra Velikoga* na hrvatskom jeziku.⁴ Usporedbe radi prva komedija je na hrvatskom jeziku izvedena u Zagrebu 1855. godine. O svom trošku dao je tiskati četverbojne ulaznice, naručio je nekoliko bakroreza u boji radi postavljanja scene, a od ulaznica prve predstave pomogao je gradnju u požaru stradale kuće jedne siromašne obitelji. Zahvaljujući tim podacima zauzeo je ugledno mjesto među promicateljima kazališnoga života u doba hrvatskoga narodnog preporoda. Nikoli Maštroviću Otočac je zahvalio postavljajući spomen ploču na zgradu Gackog pučkog otvorenog učilišta i imenujući jednu od svojih ulica njegovim imenom, a namjera je bila da mu se postavi skulptura kao trajan znak zahvale za sva dobročinstva ispred prekrasne zgrade »pukovnije«, koju je on sagradio, u samom središtu grada. No, kroz vrijeme promijenili su se planovi pa je ovaj čovjek dobio mjesto koje zaslužuje i to u glavnoj gradskoj ulici koju je sam svojedobno i formirao dajući gradu prepoznatljivu širinu udarajući urbanitet Gornjega grada. Naime, lik Nikole Maštrovića našao se u glagoljaškom »Gačanskom parku hrvatske memorije«.

Na kraju se može zaključiti da je knjiga *Kroatološki ogledi* prof. dr. sc. Tihomila Maštrovića iznimno važna nadopuna književnoga kroatističkog obzorja i poticaj na novo, detaljnije i produbljenije praćenje vrijednih književnih i književnokritičkih ostvarenja unutar i izvan granica Hrvatske.

Jasminka Brala-Mudrovčić

Sveučilište u Zadru

Odjel za nastavničke studije u Gospiću

4 O tome Tihomil Maštrović detaljno piše u knjizi *Neukrotivo svoji* (Erasmus naklada, Zagreb, 2011.).